

eren setanta-dues i el 1910 eren seixanta-vuit, sense comptar les estrictament religioses. El pes de les associacions obreres era el majoritari; en segon lloc, venien les associacions empresarials i patronals i, en tercer lloc, les associacions catòliques. Associacions que són característiques d'aquella societat moderna sorgida de la confluència de la industrialització, del capitalisme, del liberalisme, del republicanisme, de l'obrerisme, del catalanisme i de la tradició catòlica. Les associacions són elements de cohesió social, però també de conflicte, perquè sovint els seus interessos s'enfronten en forma de lluites polítiques i ideològiques, de conflictes laborals, de debats ciutadans, d'esclats anticlericals.

La Manresa del 1900 era una ciutat industrial en plena expansió. Les associacions són els vehicles de la sociabilitat de la societat manresana, ja que articulen els seus sectors socials en la seva identitat, en la seva acció quotidiana i en els conflictes socials, polítics i ideològics.

LA LLUITA PEL REONEIXEMENT DE LES ASSOCIACIONS OBRERES

MONTSERRAT PERRAMON AUGÉ
Centre d'Estudis del Bages

A final del segle XIX, Manresa està consolidada com a ciutat industrial, especialitzada en la producció tèxtil i amb tots els oficis que se'n deriven. La creixent arribada de gent disposada a treballar-hi generarà un nou entorn social i forçarà canvis dins l'organització del treball, més concretament, en la forma d'entendre les relacions laborals.

En aquest període, l'associacionisme obrer està totalment reconegut en tota la plana industrial de Barcelona, mentre que a Manresa i comarca, malgrat existir nombroses associacions obreres, la seva interlocució està molt lluny de ser acceptada per la patronal, més propera al tarannà de les colònies tèxtils que de les zones fabrils de la costa.

Caldrà que el moviment obrer faci un llarg procés, molt dolorós i ple de fracassos, per tal que la burgesia i també l'entorn religiós de la ciutat abandonin la idea de tutela per la del diàleg, el tracte individualitzat pel col·lectiu, i compreguin que la seva ètica no pot continuar sent la de la caritat, sinó la de la justícia.

L'ORGANITZACIÓ OBRERA

A partir del 1870, amb una conjuntura política favorable, apareixen nombroses associacions locals, gestionades pels propis obrers i cada una vinculada a l'ofici que representa. N'hi ha de tres tipus: les societats de resistència, les cooperatives de producció i les mutualitats.

Les societats de resistència ofereixen els subsidis normals de les mutualitats, però, a més, organitzen les caixes de resistència i els fons de solidaritat per fer front a vagues, tancaments de la patronal i també mantenen una postura activa en el cas de conflicte amb els amos. Les cooperatives de producció volen ser una alternativa al sistema d'explotació capitalista, acullen els socis que queden a l'atur i són una eina de conscienciació pràctica de la necessitat de l'associació obrera. La majoria d'aquestes cooperatives té, a més, la seva pròpia mútua. És el cas de la Societat d'Oficials Paletes, les dels fusters, els tintorers, els serrallers, i també tingueren la seva pròpia mútua les societats de peons paletes, la dels barretaires i la Unió d'Operaris de Cintes de Cotó.

Aquestes associacions obreres, malgrat actuar conjuntament en cada ofici, s'inscrivien al registre per separat i cada una tenia els seus propis estatuts per tal de no deixar tot el sector desarticulat en períodes de clandestinitat.¹

Només la societat d'espardenyers i totes les del ram tèxtil tenien dones afiliades. En especial, la de les Tres Classes de Vapor, formada pels tres oficis tèxtils que treballaven amb tracció mecànica: la filatura, la preparació i el tissatge. L'afiliació femenina en el tèxtil era lògica, ja que les dones eren majoria treballant-hi, malgrat que el nombre d'afiliades era proporcionalment més baix que el dels homes.

Les obreres, a l'hora d'afiliar-se, tampoc ho tenien gens fàcil; l'Església tenia una falca dins el moviment obrer a través de la tutela que exercia sobre les dones. El 1886, tant des de la trona com des del confessionari, se'ls predicava resignació cristiana, submissió a l'amo i que, consegüentment, estripessin els carnets d'associades.

Amb la vaga de 1890, només quatre anys més tard, la mentalitat del clergat manresà havia sofert una gran transformació. Despenjat dels sectors més integristes de la ciutat, ja no condemnava l'associacionisme com havia fet en les vagues anteriors, sinó que, fins i tot, en veia la necessitat i es posicionava al costat del moviment obrer.² Els possibles elements que generen aquest canvi els trobem en la renovació generalitzada dins l'Església catòlica que es canalitzarà en l'encíclica *Rerum Novarum* (1891), la pèrdua d'influència del doctor Peypoch en el conjunt de l'Església local i el debilitament arreu del corrent integrista.

Respecte al nombre d'afiliació a les societats, no se'n tenen dades regulars ni es dona en totes per igual. A Manresa, en les que no són tèxtils, la mitjana és d'unes seixanta persones, i en les tèxtils, centenars i, de vegades, milers.³ D'altra banda, l'afiliació no era esta-

1. MONTSERRAT PERRAMON AUGÉ, *Associacions obreres assistencials i de resistència a Manresa (1890-1920)*, manuscrit.

2. *La Publicidad* (28 març 1890).

3. MONTSERRAT PERRAMON AUGÉ, *Associacions obreres...*, op. cit.

ble: quan hi havia conflicte creixia desmesuradament i quan s'acabava baixava en picat. La falta de reconeixement del moviment obrer provocava una manca de continuïtat en la seva lluita, que l'obligava a actuar segons el principi d'acció i reacció.

Ens trobem, doncs, que els obrers de la ciutat ja fa dècades que tenen una excel·lent infraestructura organitzativa que els serveix bàsicament, com el seu nom indica, per a resistir, però no per a avançar quant a millores socials.

LA LLUITA OBRERA

El 1886 hi haurà una crisi en la producció tèxtil que suposarà l'empitjorament de les condicions de treball i la baixada de sous a totes les indústries de la zona. El 1890, aquesta situació es continua mantenint malgrat que la crisi ja fa temps que s'ha deixat enrere.

Davant les queixes dels obrers, la patronal proposa que, com sempre, les millores es negociïn fàbrica per fàbrica. Hem de tenir en compte que cada fàbrica tenia, per a una mateixa tasca, condicions de treball força diferenciades; n'hi havia que feien setanta hores i d'altres, setanta-quatre o vuitanta... i els sous també eren molt diversos. Els problemes amb els obrers es resolien individualment, tot depenia de la suposada bona actitud del treballador i del bon fer o la generositat de l'amo.

En aquesta ocasió, però, els obrers es neguen a aquest tipus de negociació perquè encara tenen present el que va passar en l'última vaga del 1886, en la qual no es va aconseguir res i els comandats de les seccions de les diferents fàbriques van ser, finalment, represaliats i acomiadats.

El mes de març de 1890 començarà una gran vaga que esclatarà no per reivindicacions laborals, que també hi són, sinó fonamentalment perquè els amos no accepten negociar amb el representant de les 3CV (Tres Classes de Vapor).⁴ Només amb dos dies de vaga, la patronal respon amb el xantatge de l'acomiadament i deixa al carrer 2.700 obrers, 250 dels quals són homes; 600, nenes i nens, i 1.950, dones.⁵ Això ens dona una idea de la composició obrera del tèxtil manresà: majoria de dones amb sous més baixos que el dels homes i més d'un 20% de criatures en plantilla quan el treball infantil ja fa dècades que està prohibit. Aquest conflicte s'allargarà mesos i derivarà cap a una vaga general. Caldrà la intervenció de les autoritats i fins i tot de l'exèrcit per aconseguir una mediació entre els dos bàndols.

El malestar obrer s'escampà immediatament per tota la comarca, on les condicions de treball eren iguals

o encara pitjors. Entraren en vaga la majoria de fàbriques de Sant Joan de Vilatorrada, Santpedor, Súria, Sallent i tots els pobles fabrils fins a Berga.

En una treva local del conflicte, arriba el primer Primer de Maig de la història. Les unions locals es manifestaran i hi haurà parlaments dels dirigents de les 3CV. Tot succeirà en un ambient calmat, sense aldarulls, mentre que els obrers dels pobles del voltant estan en plena efervescència vaguística. Els obrers de Manresa també faran bandera de la reivindicació internacional de la jornada de vuit hores, tot i considerar-la una fita a mitjà o llarg termini, ja que en la ment de tothom estava aconseguir la jornada de dotze hores.

La vaga de 1890 despertarà un fort moviment solidari no sols a la comarca, sinó també en tota la plana fabril de Barcelona, on les 3CV iniciaran una vaga de suport i Manresa es convertirà en l'epicentre de la lluita obrera de tot Catalunya.

Cal remarcar el lideratge indiscutible del sindicat reformista 3CV en aquest conflicte, sobretot per dos motius: en primer lloc, les 3CV tenen personal (Sagués, Vidal...) alliberat i pagat pel sindicat, que és el que dona la cara davant la patronal i als mítings obrers. I en segon lloc, perquè té una gran capacitat de mobilització a qualsevol racó de la comarca, molt més que les societats locals que, en estar organitzades per oficis, no tenen el mateix grau d'implantació en tots els pobles ni la mateixa facilitat de comunicar-se malgrat existir les agrupacions locals.

Després de moltes vicissituds, la vaga finalitza el 3 d'agost sense haver aconseguit cap reivindicació concreta, amb un gran desànim per part de tota la classe obrera i fortes baralles i retrets entre els sindicalistes possibilistes, els socialistes marxistes i alguns bakunistes, els dos últims ideològicament més propers a la Internacional Obrera. Això portarà a l'escissió de la Federació de les 3CV, que crearà una societat autònoma a Manresa.

Al cap d'un any, a final de 1891, hi haurà un intent de recomposició del moviment obrer amb l'Aliança del Pacte Lliure. Formada per la Federació de les 3CV, les 3CV Autònoma i les societats obreres de més pes a Manresa i comarca: Cintaires de Cotó, Teixidors de Vels, Tintorers, la Secció Vària de Sant Fruitós i l'Autònoma de Sallent, a les quals segurament s'hi acabaran d'unir la resta de seccions.

Les Tres Classes de Vapor, després d'arribar als seus moments àlgids amb la vaga de 1890, començarà a perdre credibilitat entre els treballadors, que veuen com cada vegada es posiciona més al costat de la patronal que en la defensa dels seus interessos de classe. A final de segle haurà esdevingut un sindicat groc i a partir de 1902 alguns dels seus dirigents es recol·locaran dins les juntes de reformes socials, embrions de la futura Seguretat Social.

4. *La Montaña* (2 i 22 març 1890); *El Eco Possibilista* (30 març 1890).

5. *La Publicidad* (25 març 1890).

Una vegada desaparegudes les 3CV i amb una composició social de pensament cada cop més anarquista, la Federació de Societats Obreres de Resistència de Manresa i Comarca continuarà, com a mínim, fins al 1912.⁶

L'aparent derrota de la classe obrera el 1890 suposarà, però, a curt i mitjà termini, un gran èxit. A partir d'aquesta vaga, la patronal manresana, de més o menys bon grat, acceptarà la interlocució obrera i a principi de segle començaran a aparèixer els primers convenis locals que regularan els sous i les condicions de treball de cada sector.

LA RESTAURACIÓ DE LA SEU EN TEMPS DE LES BASES DE MANRESA

JOSEP GALOBART SOLER
Centre d'Estudis del Bages

Un fet que es va esdevenir a la Manresa de l'època de les Bases va ser la restauració i embelliment de la Seu, el monument artístic i religiós més emblemàtic de la ciutat. Abans d'aquestes obres de millora profunda endegades sobretot a partir de 1882, la basílica presentava un aspecte lamentable des de l'òptica artística que era conseqüència de la seva immillorable posició defensiva en els diversos conflictes bèl·lics que havien afectat la ciutat des de principis de segle. A més, l'absència de set arcs boterells, que mai no s'havien acabat de construir i que haurien servit per assegurar l'estabilitat de la nau central, feia perillar seriosament la solidesa del temple. La coincidència entre la restauració de la Seu i les Bases de Manresa, encara que pugui semblar casual, no ho va ser en absolut. D'una banda, l'absència de violència oberta, la relativa pau política i social i el consegüent progrés econòmic que va portar la Restauració borbònica van afavorir que la basílica perdés el seu interès militar com a punt de defensa de la façana sud de la ciutat. De l'altra, la presa de consciència nacional catalana, iniciada amb la Renaixença i continuada amb la incipient articulació política obertament catalanista que es pot dir que va culminar amb el document de les Bases, explica l'impuls per restaurar un monument gòtic de primer ordre. Relacionat amb aquest últim aspecte, tampoc no és casualitat que les reformes per embellir la Seu es duguessin a terme sota l'episcopat d'un prelat marcadament catalanista com va ser Josep Morgades i Gili i continuades per Josep Torras i Bages. A més, el triomf de l'esperit liberal i burgès, que havia maldat per imposar-se a l'Estat espanyol des de principi de segle, va afavorir l'ambient intel·lectual en què van aparèixer les primeres monografies científiques

6. El 1912 apareix aquesta societat com a tal en la signatura d'un conveni amb la patronal (ACBA, lligall «Associacions»).

centrades en el temple. Així mateix, l'aparició recent de la fotografia i la nova moda benestant de conèixer món a través d'àlbums de vistes fotogràfiques van suposar el pas per la capital del Bages dels primers fotògrafs professionals. Així doncs, la informació que ens proporcionen totes aquestes fons ens permet conèixer amb detall, fins i tot gràfic, una restauració que d'una altra manera probablement ens seria més desconeguda.

L'ASPECTE DE LA SEU A MITJAN SEGLE XIX

Superada la Guerra del Francès, la història de l'Estat espanyol fins a l'any 1876 va estar marcada per continus conflictes armats interns: el Trienni Liberal, la Guerra dels Malcontents i les tres guerres carlines. Manresa no va quedar pas al marge de la violència, oimés si tenim en compte que sovint va ser zona de frontera entre liberals i partidaris de l'Antic Règim. Així, i com una conseqüència directa de la seva posició privilegiada, la Seu es va fortificar com a punt defensiu de la façana sud de la ciutat en totes aquestes conteses. Encara que en la recerca que s'ha fet per escriure el present article no hem trobat notícies directes sobre la fortificació del temple, sí que en tenim prou informacions indirectes. A tall d'exemple, i sense voluntat d'exhaustivitat, en presentem algunes:

— El 18 de maig de 1822, l'Ajuntament acorda demanar a les autoritats dels diversos pobles del partit de Manresa que s'apoderin de les claus dels campanars. Quatre dies més tard, el consistori decideix facilitar les claus del cloquer de la Seu per tal que es puguin tocar els diversos avisos d'ofici litúrgic sempre que el toc estigui supervisat per algú de confiança del comandant militar. L'apropiació militar de la torre tenia per objectiu la vigilància del territori i avisar del perill a la població amb el toc de campanes.

— En els acords municipals de juny d'aquell mateix any hi consten les reunions mantingudes amb el capità Ramon Galí i el coronel Lorenzo Cerezo per aixecar un plànol i preveure les obres de fortificació que caldrà fer a la ciutat, que després de la preceptiva vista s'estimen en uns 3.758 rals «por el cerco de la ciudad y otro tanto por la línea exterior». Les obres es van començar d'urgència el dia 2 de juliol pels paletes Francesc Muntada i Josep Comellas. També consta que en aquest informe els militars requerien aixecar una paret espitllera prop de la Seu.

— Al llibre de resolucions de la comunitat de beneficiats de la Seu del dia 28 de novembre de 1835 hi consta la donació obligatòria per part de la comunitat de setanta-cinc duros per a la fortificació dels partidaris de la reina regent.

— Dins el marc de la primera carlinada, des d'almenys mitjan any 1836, el campanar de la Seu tornava a tenir «vigías de día y noche».